

Лекція присвячена розгляду питання Теорії Міжнародних Організацій як нового напрямку розвитку Теорії організацій.

Тема лекції «Теорія міжнародних організацій», яка вивчається в рамках Теми 9 «Типи організацій», згідно Робочої програми навчальної дисципліни.

Мета лекції:

Сьогоднішня тема покликана допомогти отримати базові знання про будову глобальних організацій, що діють на міжнародній арені, розвинути знання, перспективи та навички, які необхідні менеджерам, які працюють в міжнародних організаціях, для того щоб ефективно функціонувати в різних за своєю культурою і соціальною системою галузях і бути здатними працювати з людьми з різних країн.

План лекції:

1. TYPES AND CLASSIFICATION OF ORGANIZATIONS
2. Нові тенденції розвитку теорії організацій. Міжнародні організації як новий об'єкт вивчення теорії організацій
3. Поняття і види міжнародних організацій
4. Історія створення, місія та принципи діяльності ООН
5. Система органів ООН

1. TYPES AND CLASSIFICATION OF ORGANIZATIONS

Organizations differ greatly in size, function, and makeup. Nevertheless, the operations of nearly all organizations—from the multinational corporation to a newly opened delicatessen (,delikə'tesn) —are based on a division of labor; a decision-making structure; and rules and policies. The degree of formality with which these aspects of business are approached vary tremendously (trə'mendəsli) within the business world, but these characteristics are inherent in any business enterprise that utilizes ('ju:tə,laizəz) the talents of more than one person.

Let's consider the main types of organizations.

Primary/ Secondary Organizations

Originally organizations can be *primary and secondary* towards their members.

In the *primary* organizations organizational structure is firstly created, and then it is filled with people. Employees serve the organization, obey it in all things, act in accordance with the rules established by it. An example of the primary organizations are: the state and municipal (mju:'nɪsɪpl) structures.

Secondary organizations are created by their members, who themselves determine (dɪ'tɜ:rmɪn) the standards of conduct and the rules of the relationships with the organization, endow it with the necessary resources. Secondary organizations are of two kinds: corporate and associative.

Corporate organizations are different kinds of societies that have priority towards the participants, but only during the periods between meetings of the members, in the course of which binding decision on the activities of the organization are made.

Organizations of associative type – these are different kinds of associations, which generally do not have any priority regard to its members. Members of the organization are subject to it only if they want it themselves, voluntarily (,vɔ:lən'terəli).

Mechanistic (,mekə'nɪstɪk) / *organic Organizations*

According to the mechanism of operations and interactions between the individual elements of the organizations they are divided into: *mechanistic (bureaucratic) and organic (adaptive)*.

Mechanistic organizations are characterized by simple internal relationships and strict regulations of all aspects of the activity. That allows them to function in the same way as any technical device, such as watches. The large enterprises operating in traditional industries are the mechanistic organizations.

The organic organizations have no strict division and separation of labor, purposes, personal problems and responsibility – all adjusted and varies depending on the conditions and circumstances.

The structure of the organic organizations does not comply with the hierarchy ('haɪərə:rkɪ). It characterized by the informal communication, improvisation and creative approach to work.

Formal/ Informal

Organizations can be basically categorized depending on the degree of formalization of rules and on the basis of relationships within their structures as *formal or informal*.

In **formal organizations** impersonal relationship between individuals and the company for which they work is viewed as the best environment for achieving organizational goals. Subordinates have less influence over the process in which they participate, with their duties more clearly defined.

Formal organizations refer to a structure of well-defined jobs each bearing a measure of authority and responsibility.

Informal Organizations, on the other hand, refer to a network of personal and social relationships which spontaneously originates within the formal set up. Informal organizations develop relationships which are built on likes, dislikes, feelings and emotions.

Informal organizations tend to be more flexible and more reactive to outside influences. But some critics contend that such arrangements may also diminish (di'miniʃ) the ability of top managers to effect rapid change.

Classification of Organizations based on their objectives

The organizations classified on the basis of their objectives may be the following:

1. Business organizations:

They formed into organizations for earning profits. Companies, partnership firms, sole trading firms are organised along these lines with a profit motive to survive against competition, future expansion and development.

2. Government organizations:

Such organizations serve for the satisfaction of the people and their welfare. They exercise some measure of control. Central and State government undertakings, local bodies etc., come under this category.

Protective organizations:

Organizations which protect the citizens from threats and dangers. Example of such organizations are polices, military fire brigades (bri'geɪdz), navy and air force services.

4. Service organizations:

They include voluntary organizations formed for promoting social welfare activities in the country. They are non-profit social organizations.

5. Political organizations:

They seek to elect a member of their group to public office of the country (parliament or legislative body). Political parties, groups and associations come under this category.

6. Religious organizations:

They serve for the attainment of spiritual needs of members and try to convert non-believers to their faith. Such as: churches, mosques ('mɑ:sks), temples, etc.

7. Associative organizations:

They satisfy the needs of people to have contact and to make friendships with others who have competitive (kəm'petitiv) interests.

8. Educational organizations:

They include schools, colleges, universities, institutes, etc. committed to promote education and knowledge.

The International Classification of Non-profit Organizations

Non-profit institutions are classified by primary area of activity according to the International Classification of Non-profit Organizations (ICNPO). It is the classification system recommended in the United Nations (UN) Handbook on Non-profit Institutions in the System of National Accounts. The ICNPO system groups organizations into 12 major activity groups.

Group 1: Culture and recreation

Group 2: Education and research

Group 3: Health

Group 4: Social services

Group 5: Environment

Group 6: Development and housing

Group 7: Law, advocacy and politics

Group 8: Philanthropic intermediaries (посредники) and voluntarism promotion

Group 9: International

Group 10: Religion

Group 11: Business and professional associations, unions

Group 12: [Not elsewhere classified]

An **international organization** is an organization with an international membership, scope, or presence. There are two main types:

- Intergovernmental organizations, also known as international governmental organizations (IGOs): the type of organization most closely associated with the term 'international organization', these are organizations that are made up primarily of sovereign states (referred to as member states). Notable examples include the United Nations (UN), Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Council of Europe (COE), and World Trade Organization (WTO).
- International nongovernmental organizations (INGOs): These include international non-profit organizations and worldwide companies such as the International Committee of the Red Cross, Greenpeace and Médecins Sans Frontières («Лікарі без кордонів»).

Today, there are about 500 international organizations of various types. The organizations can be classified under the following criteria:

(A) Classification according to their membership: Organizations may be with open or with restricted membership

(B) Classification according to their geographical location:

- Global (universal) or Regional organizations

(C) Classification according to their functions and tasks:

Organizations of (a) general purposes or, (b) particular (specific) purposes.

(D) Classification according to the nature of their structural organization:

Traditional organizations: based on inter-governmental cooperation of states which retain control of the decision-making process and finance of the organization; all the existing organizations, except the EU, are of this type.

Supranational organization: In this type of organizations, the transfer of sovereignty from the member states to the organization is extensive as to the scope and nature of delegated powers.

International organizations have always been the object of scientific interest not only as a modern standard of international cooperation, but also as a platform for solutions to major global challenges of our time.

Міжнародні організації завжди залишалися в центрі наукових інтересів, адже є не тільки сучасним еталоном міжнародної кооперації, а й площадкою для вирішення найважливіших глобальних завдань сучасності.

2. Нові тенденції розвитку теорії організацій. Міжнародні організації як новий об'єкт вивчення теорії організацій

В останні десятиліття вивчення організацій і їх поведінки стало головним завданням досліджень, що проводяться спільно представниками декількох наукових дисциплін.

Вивчення організацій поступово перетворилося на самостійну наукову область – теорію організацій.

Непрямим шляхом внесок в теорію організацій внесли фахівці, що працюють в таких віддалених областях знань, як біологія, математика, фізика, логіка і філософія.

Безпосередньо сприяли створенню теорії організацій соціологи, антропологи, фахівці з соціальної психології, управління, підприємницької діяльності, політичних наук та історії.

Останнім же часом в процесі розвитку наукової думки в галузі теорії організацій спостерігаємо нові тенденції та підходи до предмету вивчення. Так з'являються теорії «Організацій майбутнього», передумовами створення яких є такі тенденції як:

1) Децентралізація організаційних операцій

Здійснення децентралізації виробничих і збутових операцій. З цією метою в рамках найбільших компаній вже створені або створюються частково або повністю самостійні господарські відділення, які повністю відповідають за результати своєї роботи (центри прибутку ТНК). Разом із самостійними повноваженнями, на ці організаційні одиниці покладається вся повнота відповідальності за виробничо-збутову діяльність;

2) Інноваційні експансії, пошук нових ринків і диверсифікація операцій, продуктів і послуг.

Цей напрямок реалізується, як правило, через створення в рамках великих компаній венчурних фірм, орієнтованих на виробництво і самостійне просування на ринки нових виробів і технологій і діючих на принципах ризикової діяльності

3) Дебюрократизація, постійне підвищення творчої та виробничої віддачі персоналу. Для цього здійснюються найрізноманітніші заходи підвищення зацікавленості співробітників (участь в управлінні та володінні), включаючи розподіл акцій серед персоналу, а також створення підприємств, які перебувають у колективній власності їх працівників.

Крім розробки нових теорій, науковцями проводяться цікаві емпіричні дослідження з різних питань теорії організації, зокрема популярною темою наукових експериментів сьогодні є засоби підвищення взаємозв'язку та взаємодії елементів всередині організації.

Звісно, переважно мова йде про комунікацію різних видів між елементами, в тому числі навіть метофізичну та телепатичну. Популярним сьогодні в цьому плані є поняття Емпатії – як Наступного рівня еволюції людини.

Емпатія – усвідомлене розуміння внутрішнього світу або емоційного стану іншої людини. Хоча про емпатію одним з перших говорив ще Зігмунд Фрейд, говорячи про необхідність психоаналітика поставити себе на місце пацієнта, щоб краще його зрозуміти, до Теорії організацій її і на разі поки що не застосовують, але ми певні, що все попереду.

Механізм емпатії ще не вивчений до кінця; існує припущення, що за її виникнення відповідають дзеркальні нейрони. Незважаючи на те, що в масовій культурі емпатію іноді співвідносять з екстрасенсорними здібностями, психологи не схильні вважати її виходячим за рамки норми явищем. Крім емоційної виділяють естетичну емпатію – входження в художній образ, об'єкт, що викликає естетичну реакцію.

Одним із експериментів, на якому базуються теорії з підсилення взаємодії елементів, є досить неочікуваним та неординарним: мабуть, Ви чули про «Ефект сотої мавпи» - науковий експеримент, навколо якого і досі точиться безліч неоднозначних думок науковців і скептиків.

Мова йде про книги американських вчених Лоуренса Блера (Lawrence Blair): «Ритми бачення» 1975р. та Лайалла Уотсона (Lyall Watson): «Правила життя» 1979р., які в своїх працях описали дослідження мавп японськими вченими на острові Якосима. Вчені годували мавп бататом, кидаючи його у пісок, в наслідок чого піддослідні навчилися мити батат перед прийманням. Яким же було здивуванням вчених, коли вони виявили, що раптом так само почали поводитися всі мавпи на довколишніх островах, які не контактували із піддослідними.

Результатом експерименту став висновок про те, що при досягненні критичної маси індивідів, що мають певний навик, відбувається практично миттєве поширення засвоєної поведінки на всю популяцію.

Залишається тільки уявити, який ефект мали би або мають аналогічні експерименти з впливу на масову свідомість та розповсюдженню певних ментальних установок між людською спільнотою за рахунок механізму поширення необхідної поведінки (думки, ментальності) через досягнення критичної маси.

На даний момент в різних джерелах досить багато інформації з підтвердженнями і спростуваннями результатів даного експерименту. Дійсно, існує багато різних факторів, що впливають на цей ефект, і в кожному окремо взятому випадку вони індивідуальні.

Тим не менш ця теорія робоча, і до неї напевно можна відноситися серйозно як мінімум в контексті засобів розповсюдження інформації. Із деякими проявами цієї теорії Ви регулярно можете стикатися в повсякденному житті.

Взяти, наприклад, іноземні мови. Чому складно вивчити чужу мову в країні де нею майже не говорять, але як тільки людина опиняється в країні де ця мова рідна для населення, новачок дуже швидко починає розуміти і розмовляти нею. Інформаційне поле неоднорідне, в місцях дії егрегору певної теми – щільність цього знання вище, і сприйнятливість до цієї інформації новачків занурених в тему відбувається швидко і легко. Егрегори (інформаційні поля)

бувають різними, від кількох людей до цілих континентів, і чим більше і сильніше егрегор тим простіше переймати знання.

Більше того, ця теорія лягла в основу інших соціальних досліджень: 22 липня 2011 року в онлайн-версії авторитетного наукового видання «Physical Review E» Американського Фізичного товариства (APS) був опублікований звіт про проведену дослідницьку роботу під назвою «Social consensus through the influence of committed minorities» («Досягнення соціального консенсусу через вплив допустимих меншин»).

Шість вчених американського політехнічного інституту Ренсселара (Rensselaer Polytechnic Institute, штат Нью-Йорк, США - найстаріший національний технічний університет, заснований в 1894 р) взяли математично описати і змоделювати на комп'ютері процес набуття ідеї матеріальної сили, коли вона опановується масами.

Ми не будемо зараз вдаватися в деталі, якщо Вам буде цікаво – детальніше обговоримо це при подальшому спілкуванні. Наведемо тільки отримані та строго обґрунтовані фундаментальні результати дослідження: якщо в ході спілкування не менше 10% учасників групи будуть щиро і непохитно дотримуватися певної точки зору, доносячи її до свідомості інших, то через деякий час ця точка зору неминуче буде прийнята більшістю групи.

Не менш відомим та популярним є експеримент з синхронізації метрономів (від 5 до декількох десятків), які навіть за умов різних коливань за певного часу (який складає декілька хвилин) прагнуть нівелювати резонанс, синхронізують свій ритм.

Звісно, скептики пояснюють ефект синхронізації законами фізики, пояснюючи, що всі коливальні системи, у яких є зв'язок, прагнуть синхронізуватися через захоплення резонансної частоти, що відбувається внаслідок вирівнювання протифази окремих елементів із всією системою і це врешті-решт призводить до спільного знаменника. Але ж тут постає найцікавіше питання: а чи не так само і не на аналогічних принципах існує і взаємодія соціум та окремі його елементи, схильні до синхронізації із більшістю в питаннях комунікації і її наслідків? Таке питання могло б навіть лягти в основу значного наукового дослідження з теорії організацій. Тож, бачимо, наскільки доречними можуть бути, на перший погляд, далекі від теоретичної дисципліни здобутки точних наук.

Все більше останнім часом підвищується зацікавленість теоретиків організації до різноманітних міжнародних формувань, в першу чергу до універсальних організацій загальної компетенції, які раніше досить несправедливо були обділені увагою науковців та мислителів, які вивчали більшою мірою лише міжнародні організації комерційного характеру.

Така неувага певною мірою може бути пояснена тим, що міжнародні універсальні організації є предметом вивчення інших наук та навчальних дисциплін: історії, політології, вчень про державу та право, але необхідно зауважити, що обізнаність в сфері міжнародних організацій, принципів їх діяльності, історії створення, організаційної структури та повноважень їх головних органів є необхідною умовою підготовки кваліфікованого спеціаліста з менеджменту.

Взагалі, на початку XXI ст. в науці склався значний пласт літератури, присвячений проблемам таких провідних міжнародних організацій, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Світова організація торгівлі (СОТ) або Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Новатором в цьому питанні сьогодні є, наприклад, вчений США, ад'юнкт-професор Університету Флориди – Джордж Самюель Баркін. У своїх дослідженнях з теорії організацій, він намагається систематизувати всі відомі на сьогоднішній день теорії міжнародних організацій і застосувати їх для аналізу всіх видів інститутів – від економічних і фінансових до тих, що займаються проблемами безпеки та технічним співробітництвом.

Автор фактично створює новий методологічний підхід для аналізу міжнародних організацій на основі вже існуючих теорій. Примітно, що цей підхід претендує на універсальність, так як годиться для вивчення ролі практично всіх багатосторонніх інститутів, в тому числі неурядових і змішаних.

Тож, можемо з впевненістю стверджувати той факт, що знання і розуміння основних проблем і моделей роботи міжнародних універсальних (глобальних) організацій, а також рівень розуміння того, як функціонують міжнародні

організації, надасть можливість працювати більш ефективно в умовах, що змінюються.

Тим більше, що сьогодні надзвичайно актуальними напрямками менеджменту є саме міжнародний та політичний менеджмент. І саме це зумовлює актуальністю теми сьогоднішньої лекції.

Головною метою цих сучасних напрямків менеджменту є створення, вдосконалення і використання конкурентних переваг організації комерційної або некомерційної, урядових або неурядових виходячи на міжнародний ринок або на міжнародну арену.

Для досягнення максимальної ефективності в цьому процесі необхідне знання не тільки особливостей теорії та менеджменту організацій, а й внутрішнього устрою, принципів роботи, структури та повноважень органів правління глобальних політичних, економічних та соціальних організацій.

Розгляду саме цих питань і присвячена сьогоднішня лекція.

3. Поняття і види міжнародних організацій СЛАЙД 20

Міжнародні організації як правовий феномен виникли порівняно недавно, в кінці XIX – початку XX ст., коли потреби міжнародного спілкування зумовили необхідність створення постійно діючих міждержавних структур.

Так, в 1874 р. був створений Всесвітній поштовий союз, в 1919р. - Міжнародна організація праці і т.д.

Міжнародна система складається з держав, міжнародних організацій і їхніх дій та дій приватних осіб. Як одна з частин цілого, міжнародні організації взаємодіють з іншими частинами світової спільноти.

Але так як вони є відносно молодими утвореннями, їх вплив на події в світі відіграє меншу роль, ніж дії старих учасників – держав, які крім того є єдиними абсолютно суверенними суб'єктами міжнародних правовідносин, адже поведінка приватних осіб та приватних організацій регулюється нормами національного та міжнародного приватного законодавства, повноваження міжнародних універсальних, публічних організацій є також обмеженими певними рамками, які

встановлюються державами членами таких організацій, і вийти за встановлені рамки повноважень в уставах організації не мають права. І тільки держави наділені абсолютним суверенітетом *ipso facto* – в силу факту самого свого існування. І ніхто більше не в праві обмежити державний суверенітет країни.

Тим не менш, сьогодні МО здійснюють свою діяльність на міжнародній арені і є такими ж повноправними суб'єктами міжнародного права і міжнародних відносин, як і держави, нації і різні державоподібні формування (квазі-держави) (Ватикан, Монако, Андорра, Сан-Марино, Мальтійський орден).

Тут важливо відразу ж зазначити, що не всі організації є суб'єктами міжнародних правовідносин, а тільки ті, які створюються самими державами, від їх імені повноважними представниками. Такі організації називаються Міжнародні міжурядові організації (ММУО) або міждержавні (ООН, ЄС, НАТО, СНД та ін.).

М Неурядові О, або недержавні створюються не державами, а внутрішньодержавними суб'єктами (громадськими та комерційними організаціями, приватними особами). Вони не є суб'єктами універсальних міжнародних правовідносин, проте дуже активно здійснюють свою діяльність в міжнародних відносинах (ГРИНПИС, ТНК: Microsoft, Apple, ОПЕК: Організація країн-експортерів нафти, Міжнародна федерація Червоного Хреста і Червоного Півмісяця).

Першою міжнародною організацією з яскраво вираженою політичною спрямованістю була Ліга Націй, заснована в 1919р. відповідно до положень Версальської системи і формально проіснувала до 1946р.

Після Другої світової війни були засновані сотні міжнародних організацій, які забезпечують організаційну основу міждержавної взаємодії в різних сферах міжнародних відносин. У їх числі ООН, ЮНЕСКО, МВФ, ЄС, СНД, НАТО, ЛАД, ОАЄ та інші.

Міжнародні організації мають самостійну волю, відмінну від простої сукупності воль держав-членів. Більшість міжнародних міжурядових організацій мають право приймати обов'язкові для всіх членів рішення і мають право

застосовувати заходи примусового характеру – санкції по відношенню до держав, які порушують положення їх статутів.

Класифікація міжнародних організацій

Класифікація за колом учасників

- універсальні (всесвітні) цілі і завдання яких мають значення для всіх або більшості держав, для міжнародного співтовариства в цілому (ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ та інші організації системи ООН)

- регіональні (членами яких можуть бути держави одного регіону; напр. - ЄС, СНД, ШОС (Шанхайська організація співробітництва, ОАЄ, ОАД, ЛАД та ін.)

- субрегіональні (ОЧЕС).

Класифікація за характером повноважень

- міждержавні – що не обмежують суверенітет держави
- наддержавні (наднаціональні) – частково обмежують суверенітет держави: вступаючи в подібні організації, держави-члени добровільно передають частину своїх повноважень міжнародній організації в особі її органів.

За компетенцією розрізняють:

Організації загальної та спеціальної компетенції.

Діяльність організацій *загальної компетенції* охоплює всі сфери відносин між державами-членами: політичну, економічну, соціальну, культурну (ООН, Рада Європи, ЄС, СНД, Ліга арабських держав).

Організації *спеціальної компетенції* налагоджують співробітництво в окремій сфері (Всесвітня поштова спілка, Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародне агентство з атомної енергії) і поділяються за напрямками діяльності – політичні, економічні, соціальні, культурні, наукові, релігійні.

Класифікація за порядком прийому нових членів

- відкриті (будь-яка держава може стати членом на свій розсуд)
- закриті (прийом за згодою початкових засновників)

Комплексного уніфікованого правового акту, орієнтованого на регламентацію статусу і діяльності всіх міжнародних організацій, не існує.

Кожна міжнародна організація має власний установчий акт, Статут, розроблений і прийнятий державами-засновниками у вигляді міжнародного договору. Наприклад, Статут Організації Об'єднаних Націй 1945р., Статут Міжнародної організації праці 1919/1946 рр., Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я 1946р., Статут Співдружності Незалежних Держав 1993р. та ін.

У деяких випадках в якості установчих актів застосовуються конвенції, в числі яких Конвенція Всесвітньої метеорологічної організації 1947р., Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, 1967р.

Будь-яка міжнародна організація має наступні шість ознаки.

1. Створення відповідно до міжнародного права.

Якщо міжнародна організація створена неправомірно або її діяльність суперечить міжнародному праву, то установчий акт такої організації повинен бути визнаний нікчемним і дію його припинено в найкоротший термін.

2. Створення на основі міжнародного договору. Як правило, міжнародні організації створюються на основі міжнародного договору (конвенції, угоди, трактату, протоколу і т.д.). Сторонами установчого акта є суверенні держави. Однак в останні роки повноправними учасниками міжнародних організацій є також міжурядові організації.

Наприклад, Європейський Союз є повноправним членом багатьох міжнародних організацій. Міжнародні організації можуть бути створені відповідно до резолюцій інших організацій, що мають більш загальну компетенцію;

3. Здійснення співробітництва в конкретних областях діяльності.

Міжнародні організації створюються для координації зусиль держав у тій чи іншій області. Міжнародні організації покликані об'єднувати зусилля держав в політичній (ОБСЄ), військовій (НАТО), науково-технічній (Європейська організація ядерних досліджень), економічній (ЄС), валютно-фінансовій (МБРР, МВФ), соціальної (МОП) і в багатьох інших областях .

4. Наявність відповідної організаційної структури. Ця ознака є одним з важливих ознак наявності міжнародної організації. Він ніби підтверджує постійний характер організації і тим самим відрізняє її від численних інших форм міжнародного співробітництва.

Міжурядові організації мають штаб-квартири, членів в особі суверенних держав і необхідну систему головних і допоміжних органів. Вищим органом є сесія, яка скликається один раз на рік (іноді один раз на два роки). Виконавчими органами є ради. Адміністративний апарат очолює виконавчий секретар (Генеральний директор). Всі організації мають постійні або тимчасові виконавчі органи з різним правовим статусом і компетенцією.

5. Наявність прав і обов'язків організації. Права і обов'язки будь-якої організації в загальній формі закріплені в її установчому акті та резолюціях вищих і виконавчих органів, в угодах між організаціями.

6. Самостійні міжнародні права і обов'язки організації. Саме організація як суб'єкт міжнародного права має право обрати найбільш раціональні засоби і методи діяльності. У цьому випадку держави-члени здійснюють контроль за тим, чи правомірно організація використовує свою автономну волю.

Умови вступу до організації.

Установчі акти практично всіх організацій встановлюють, що прийом в члени організації відкритий для всіх держав, які поділяють принципи цієї організації. Як правило, члени організації поділяються на дві категорії: первинні члени та інші члени.

Первинні члени – це держави, які брали участь в розробці і ухваленні установчого акта організації. Для них встановлюються дещо більш пільгові умови вступу. Зокрема вони приймаються до організації, лише повідомивши вищій посадовій особі про своє формальне прийняття зобов'язань що впливають із установчого акту такої організації. Інші держави можуть бути прийняті більшістю у дві третини голосів.

4. Історія створення, місія та принципи діяльності ООН

Створення ООН. Організація Об'єднаних Націй – це універсальна міжнародна організація загальної компетенції (охоплює всі сфери відносин між державами-членами: політичну, економічну, соціальну, культурну), створена в момент завершення Другої світової війни із головною метою – встановлення нового миропорядку на засадах миру, безпеки та співробітництва.

Місія ООН закріплена в Преамбулі Статуту та ст. 1 та сформульована наступним чином: «Ми, народи Об'єднаних Націй, сповнені рішучості позбавити майбутні покоління від бід війни, що двічі в нашому житті принесла людству невимовне горе...» У цих словах виражене головне завдання ООН – виключити війну з арсеналу засобів національної та міжнародної політики.

При створенні ООН був врахований негативний досвід Ліги Націй, яка існувала в період між двома світовими війнами, і також була створена після I Світової війни з ціллю недопущення нової війни.

Як розуміємо, своєї місії Ліга Націй не виконала, чому – питання досить дискусійне, але щодо головної проблеми сходяться всі теоретики, практики та науковці – це надлишок консультативних органів на фоні відсутність виконавчих. Тобто, можна сказати, що в організаційній структурі Ліги Націй були відсутні вповноважені до жорсткого контролю та застосування примусових мир органи, відповідно не було і механізмів впливу на держави-члени або треті держави, які не виконували свої зобов'язання.

ООН, зважаючи на помилки Ліги Націй в цьому плані, передбачила наявність в своїй структурі вповноваженого до зазначених дій органу – Ради Безпеки ООН.

Ініціаторами Організації Об'єднаних Націй є Радянський Союз, Сполучені Штати Америки та Великобританія.

Цікавим є факт того, що СРСР був представлений в ООН одразу трьома державами: СРСР, Україною та Білорусією – всі вони не тільки були незалежними членами ООН, а й її засновниками – кожна держава окремо. На цій підставі СРСР мав одразу три голоси на Генеральній Асамблеї в ООН, що є надзвичайною перевагою в зовнішній політиці та дипломатії, зокрема в

процедурі підготовки та прийняття глобальних рішень, обов'язкових для виконання всіма країнами світу. Жодна інша держава в жодній організації ніколи таких повноважень більше не мала.

Надання права представлення СРСР одразу трьома голосами, трьома країнами стало справедливим підтвердженням визнання найбільшого внеску СРСР в Перемозі в II Світовій Війні всіма державами-членами ООН в 1945 році.

В процесі створення ООН необхідно відмітити декілька міжнародних зустрічей та конференцій, які мали найбільше значення:

1) Московська конференція міністрів закордонних справ СРСР, США і Великобританії, в жовтні 1943р. була прийнята Декларація з питання про загальну безпеку, яка передбачала тісну співпрацю Об'єднаних Націй як у веденні війни проти фашизму, так і в забезпеченні післявоєнної безпеки.

- Декларація містила тезу про необхідність заснування загальної міжнародної організації для підтримання миру і безпеки, заснованої на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав.

Тож зародження Уставу ООН відбулося саме на цій конференції;

2) Істотне значення в процесі створення ООН мали рішення Кримської Конференції – Конференції глав урядів СРСР, США і Великобританії (лютий 1945р.)

Серед важливіших рішень були:

- участь СРСР у війні проти Японської імперії (таємний протокол),
 - кордони Польщі на сході по лінії Керзона з незначними відхиленнями на користь Польщі, відшкодування Польщі за рахунок німецьких східних територій і утворення в цій країні так званого «уряду національної єдності».

- Щодо Німеччини схвалено принципи її розчленування, окупаційного режиму та репарацій.

- У справі створення ООН ухвалено скликати конференцію на квітень 1945 у США, запросити як членів-засновників радянські республіки Україну (УРСР) та Білорусь (БРСР).

Позитивне рішення щодо УРСР і БРСР стало можливим з огляду на визнання їхньої значущості для долі Європи і світу у вимірах чисельності населення та розмірів територій, значних втрат, яких вони зазнали впродовж війни, та наявності в них номінально незалежних міністерств (наркоматів) зовнішніх справ та оборони, запроваджених навесні 1944.

Результатом проведеної роботи стала "Декларація Об'єднаних Націй", яка проголосила склад держав-засновниць ООН ("Велика трійка" і Китай) та держав, що запрошувалися до участі в майбутній установчій конференції ООН у Сан-Франциско (США), – це всі країни, які оголосили війну державам осі Рим–Берлін–Токіо до 1 травня 1945.

- затверджено принцип одноголосності постійних членів Ради Безпеки ООН (право «вето» великих держав).

Історики й досі оцінюють Ялтинську конференцію як найбільший успіх радянської дипломатії, зауважуючи, що цьому сприяла поступливість американського президента Рузвельта, зовнішня політика якого була досить лояльною по відношенню до СРСР. Рузвельт – непересічна в історії людина, єдина в історії США людина, яка обиралася на пост президента чотири терміни поспіль. Він став, мабуть, найвеличнішим президентом США ХХ століття. До його заслуг відносять виведення США з фінансової навіть не кризи, а катастрофи – Великої депресії, наслідком якої вважали очікувану революцію, якої не сталося завдяки вмілим діям Рузвельта та його комплексній програмі реформ для оздоровлення економіки США - «Новий курс», яка йшла врозріз з інтересами корпорацій, адже впроваджувала закон про справедливий найм робочої сили.

Рузвельт не дожив всього декілька днів до конференції в Сан-Франциско, де відбулося остаточне формування ООН та підписання статуту. А після його смерті 12 квітня 1945 року, зовнішня політика США зробила різкий поворот на 180 градусів, в першу чергу в питаннях відносин з СРСР та Арабською Палестиною. Його наступник, Трумен виступав за жорстке протистояння СРСР та одноосібне лідерство США в усьому світі. З його правлінням пов'язують початок «Холодної війни». Хіросіма та Нагасакі також відбулися при ньому. І на

сьогодні США є єдиною в світі державою, яка застосувала проти іншої ядерну зброю.

Але, це було пізніше. Як-то кажуть, зовсім інша історія. Повернімося до конференцій з утворення ООН.

З українського погляду, Ялтинська конференція мала найважливіше значення, адже було визнано принцип етнічного кордону меж Польщею та Україною. Це стало однією з передумов подальшого приєднання Закарпаття до УРСР.

Результати Ялтинської конференції на довгий час визначили долю Центрально-Східної Європи та значно зміцнили роль СРСР у світовій політиці.

3) Конференція в Сан-Франциско (США): 25 квітня – 26 червня 1945 року. Конференція була скликана від імені Республіки Китай, Великої Британії, СРСР і США. У конференції взяли участь 50 держав, які стали засновниками ООН, підписавши Статут ООН 26 червня 1945 року.

51-ю країною-засновницею, яка не приймала участі у конференції, але все ж встигла підписати Статут до моменту набуття чинності (24 жовтня 1945 року) стала Польща.

Таким чином маємо 51 державу-засновницю ООН, три з яких (СРСР, Україна та Білорусія представляли одну сторону).

На конференції в Сан-Франциско відбулася урочиста церемонія підписання Статуту 26 червня 1945р. Статут підлягав ратифікації державами-підписантами, відповідно до їхньої конституційної процедури.

Ратифікаційні грамоти здавалися на зберігання Уряду США, що виконував функцію депозитарію. Передбачалося, що Статут набере чинності після здачі на зберігання ратифікаційних грамот Радянським Союзом, Сполученими Штатами Америки, Великобританією, Китаєм і Францією, тобто державами, які отримали статус постійних членів Ради Безпеки, як держави-переможці і більшістю інших держав, що підписали Статут.

Таким днем стало 24 жовтня 1945р. Дата вступу в силу Статуту ООН вважається днем заснування Організації Об'єднаних Націй і відзначається щорічно як День Об'єднаних Націй.

На сьогодні якісний склад головних членів Ради безпеки змінився внаслідок припинення існування одного з них – це Радянський Союз. Його правонаступницею в питанні головного членства в раді безпеки стала Російська Федерація, яка отримала це право на підставі взяття на себе зобов'язання з виплати всього зовнішнього державного боргу СРСР.

10 січня 1946р. в Лондоні, у Вестмінстерському палаці, відкрилася перша сесія Генеральної Асамблеї ООН, а через тиждень там же зібралася на перше засідання Рада Безпеки ООН.

1 лютого був обраний перший Генеральний секретар ООН, ним став Трюгве Лі (Норвегія). В подальшому діяльність головних органів Організації (крім Міжнародного Суду) проводилася переважно в її штаб-квартирі в Нью-Йорку.

Ще одним дискусійним питанням з цього приводу є те, яким чином Франція, яка майже 5 років перебувала в окупації, маріонетковий уряд Віши якої активно співпрацював з Німеччиною, отримала статус переможця і одне з 5ти найбільш вповноважених місць в ООН. І, доречи, пізніше ще й статус ядерної держави – однієї з п'яти в усьому світі, яка згідно з Угодою про нерозповсюдження ядерної зброї 1966р. має в своєму арсеналі ядерну зброю на законних умовах.

Відомою є історія про вислів підписанта капітуляції з німецької сторони з цього приводу. В ніч з 8 на 9 травня 1945 року, перед підписанням акту про беззастережну капітуляцію Німеччини, фельдмаршал Кейтель, увійшовши до зали і побачивши представників Франції, висловив: «Як! Ми ще й Франції війну програли?».

Статус Франції як країни-переможця визнаний за нею виключно завдяки заслугам Генерала Де Голля на північноафриканському фронті – лідера

Французького комітету національного визволення та голови французького уряду у вигнанні.

Статут Організації Об'єднаних Націй складається з преамбули та 19 глав, що охоплюють 111 статей. Невід'ємною Частиною Статуту ООН вважається Статут Міжнародного Суду.

У преамбулі і гл. I проголошуються цілі та принципи Організації Об'єднаних Націй.

Глава II регламентує питання членства в Організації. Наступні глави визначають структуру, компетенцію та порядок функціонування головних органів ООН (так, в гл. IV-VII йдеться про правовий статусі діяльність Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки, в гл. XV – про Секретаріат ООН).

У Статуті є також розділи, присвячені регіональним угодам, міжнародному економічному та соціальному співробітництву, несамостійним територіям і системі опіки.

Передбачена можливість зміни Статуту. Слід зазначити, що розрізняються поправки до Статуту (ст. 108) і перегляд Статуту (ст. 109).

Поправки, тобто, зміни окремих положень Статуту, мають приватний характер, приймаються Генеральною Асамблеєю ООН двома третинами голосів членів і вступають в силу для всіх членів Організації після їх ратифікації двома третинами членів Організації, включаючи всіх постійних членів Ради Безпеки.

Отже, без згоди будь-якого з постійних членів Ради Безпеки (СРСР (тепер РФ), США, Великобританія, Франція, КНР) ніяка поправка до Статуту не набуває юридичної сили.

Разом з тим, поправки є обов'язковими і для тих держав, які або не голосували за ту чи іншу поправку, або, проголосувавши за поправку, ще не ратифікували відповідний документ.

Генеральна Асамблея приймала поправки до окремих статей Статуту на XVIII, XX і XXVI сесіях в 1963, 1965 і 1971 рр. Всі ці зміни пов'язані з розширенням складу двох органів ООН: Ради Безпеки і Економічної і Соціальної Ради (ст. 23, 27, 61 і 109, причому ст. 61 змінювалася двічі).

Цілі і принципи ООН. Відповідно до ст. 1 Статуту, ООН переслідує такі цілі:

- 1) підтримувати міжнародний мир і безпеку;
- 2) розвивати дружні відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності держав і самовизначення народів;
- 3) здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру, заохочувати і розвивати повагу до прав і основних свобод людини для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії;
- 4) бути центром для узгодження дій націй у досягненні загальних цілей.

5. Система органів ООН

Члени ООН

Сьогодні державами-членами ООН є 193 держави.

Згідно ст. 4 Статуту, прийом в члени ООН відкритий для всіх миролюбних держав, які візьмуть на себе зобов'язання, передбачені в Статуті, і які, на думку Організації, можуть і бажають ці зобов'язання виконувати.

Відповідно до правил процедури держава, яка бажає стати членом ООН, подає заяву Генеральному секретарю ООН. Прийом проводиться постановою Генеральної Асамблеї за рекомендацією Ради Безпеки.

Рекомендація Ради Безпеки про прийом вважається дійсною, якщо за неї проголосувало не менше дев'яти членів Ради, включаючи всіх постійних членів.

На сесії Генеральної Асамблеї рішення про прийом вноситься кваліфікованою більшістю в дві третини присутніх і голосуючих членів Асамблеї.

Останні дві країни, які приєдналися: Чорногорія та Південний Судан.

- Чорногорія 2006р. Соціалістична Федеративна Республіка Югославія була однією з країн-засновниць, підписавши Статут ООН в 1945р. Але внаслідок війни в Югославії 1991-2001 рр. – низки збройних конфліктів, які відбувалися головним чином між сербами, які прагнули зберегти Югославську державу, та

сепаратистськими рухами країн, які прагнули до виходу з Югославії та створення власної держави. Так, за підтримки сил НАТО, які підтримали прагнення сепаратистів створити власні країни та проводили нищівні бомбардування Югославії, на мапі Європи з'явилися нові країни: Боснії і Герцеговини, Македонії, Республіки Словенії, Союзної Республіки Югославії і Республіки Хорватії.

З 2003 року Союзна Республіка Югославія стала називатися Сербією і Чорногорією. 21 травня 2006 року, в результаті проведеного референдуму, Чорногорія оголосила про свій вихід із союзу з Сербією та прийнята в ООН в якості новоствореної незалежної країни. Сербія залишилася в ООН на правах правонаступництва.

- Південний Судан (2011р.) Республіка Південний Судан офіційно відокремилася від Судану 9 липня 2011 року в результаті проведеного в січні 2011 року референдуму та прийнятий в ООН в якості новоствореної незалежної країни. Тепер в Африці існують дві країни зі схожою назвою і не тільки: Судан та Південний Судан.

Єдиними з визнаних держав світу, які сьогодні не мають членства в ООН є Ватикан та Мальтійський орден. Якщо більш точніше, вказані держави є квазі-державами (від лат. квазі-подібні); або Державоподібні утворення – похідні суб'єкти міжнародного права, які створені міжнародними угодами, в яких визнаються в якості держав, на відміну від країн, які *ipso-facto* (в силу свого існування) вже вважаються державами і ніякої міжнародної угоди їх для цього не потрібно.

Ватикан в тому статусі, який маємо на сьогодні, заснований Латеранською угодою 1929р. з Італією. Тим не менш, відіграє дуже значну роль в світовій політиці та має всі ознаки державного суверенітету: свою територію, громадянство (приблизно 500 представників духовництва), Папа наділений законодавчою та судовою владою. Ватикан має свою армію (доречи, найстарішу з існуючих на сьогодні в Європі (заснована в 1506р.) – Швейцарський гвардійський корпус – включає в себе близько 100 гвардійців, які готуються в

швейцарських збройних силах і служать в Ватикані в якості священної охорони Папи Римського.

Необхідно розуміти, що Ватикан не є членом ООН зовсім не тому, що інші країни його не приймають. Така позиція – прояв політики самого Ватикану, а точніше Святого Престолу. Адже саме в такому статусі виступає квазі-держава Ватикан в міжнародних відносинах. Всі дипломатичні відносини встановлюються не з державою Ватикан, а зі Святим Престолом. Дипломатичні місії іноземних держав акредитуються при Святому Престолі. І саме Святий Престол, а не Ватикан, є постійним спостерігачем при ООН (тобто має представницьку місію при ООН).

Окрема квазідержава Європи з особливим статусом – **Мальтійський орден** (Суверенний військовий орден лицарів-госпіталь'єрів святого Іоанна Єрусалимського, Родосу і Мальти). Утворений в 1099 році в Єрусалимі, неодноразово змінював місце розташування, в 1834 році заснував на постійній основі штаб-квартиру в Римі. Територія Мальтійського ордену на сьогоднішній день – один особняк в Римі і резиденція на Мальті.

Мальтійський орден – рицарський релігійний орден Римо-католицької церкви. Має статус спостерігача при ООН, при цьому визнаний суверенним формуванням в 1889 році та підтримує дипломатичні відносини зі 106 країнами. В 58 країнах Орден має власні структури, і більш як 110 країнах активно займається гуманітарною діяльністю. Орден видає власні паспорти, друкує власну валюту і марки.

Орден зайшов в Україну в 2007 році за часів президентства Ющенка, встановивши дипломатичні відносини, хоча діяльність здійснював ще з 1990р. Офіційним представництвом в Україні Ордену є Посольство Мальтійського Ордену та Мальтійська служба допомоги – благодійна організація, яка розпочала свою роботу у Львові ще у грудні 1990 р.

Держави-члени ООН мають при Організації свої постійні представництва.

Виключення держави з ООН, відповідно до Статуту, може відбутися за систематичне порушення принципів, що містяться в Статуті. Рішення про це

приймається Генеральною Асамблеєю за рекомендацією Ради Безпеки, і знову ж таки за умови, що за це рішення проголосують всі 5 головних членів Ради Безпеки: США, Великобританія, РФ, Китай та Франція.

Можливість виходу держави з Організації не передбачена, але як би презумується, оскільки ООН – це добровільне об'єднання суверенних держав.

Крім того, в системі ООН склався статус постійних спостерігачів ряду держав та організацій, які не є членами ООН (Ватикан, Мальтійський Орден, Держава Палестина та інші).

Головні органи ООН

В якості головних органів Організації Об'єднаних Націй в її Статуті названі Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і соціальна рада, Міжнародний Суд, Суд по опіці, Секретаріат.

Центральне місце в системі ООН займають Рада Безпеки і Генеральна Асамблея – тому саме їм ми приділимо основну увагу.

ООН має свій бюджет, що формується з щорічних внесків держав-членів.

Правилами процедури передбачені офіційні і робочі мови.

На офіційних мовах видаються всі основні документи ООН, включаючи резолюції. Робочими мовами видаються стенографічні звіти засідань і на них переводяться мови, виголошені на будь-якій з офіційних мов.

Шість мов мають статус офіційних мов ООН – англійська, арабська, іспанська, китайська, російська і французька.

Правильний переклад в рамках цих шести мов як в усній, так і письмовій формі, надзвичайно важливий для роботи Організації, оскільки забезпечує зрозумілу і точну комунікацію в питаннях глобального значення.

Делегат може виступати будь-якою офіційною мовою Організації Об'єднаних Націй. Мова синхронно перекладається на інші офіційні мови ООН. Іноді делегат може зробити заяву, використовуючи неофіційний мову. В цьому випадку делегація повинна або забезпечити усний переклад, або представити письмовий текст виступу однією з офіційних мов. Більшість документів ООН видаються на всіх шести офіційних мовах.

Генеральна Асамблея. Складається з усіх членів ООН (193 держави). Кожна держава має на сесіях делегацію в кількості не більше п'яти представників і п'яти заступників представників; при цьому делегація має один голос.

Голосування в Генеральній Асамблеї зазвичай проводиться підняттям рук або вставанням; однак будь-який представник може вимагати поіменного голосування. Поіменне голосування проводиться в англійському алфавітному порядку за назвами членів Організації, починаючи з члена Організації, який визначається Головою за жеребом, було б несправедливо, якби Афганістан та Албанія завжди були першими в голосуванні. При поіменному голосуванні викликається кожен член Організації, і один з його представників відповідає «так», «ні» або «утримуюся». Результати голосування заносяться до звіту засідання в англійському алфавітному порядку назв членів Організації.

Компетенції Генеральної Асамблеї підлягають будь-які питання або справи в межах Статуту (ст. 10). Вона може розглядати загальні принципи співробітництва в справі підтримки міжнародного миру і безпеки, в тому числі питання роззброєння, обговорювати питання співпраці в політичній, економічній, соціальній, культурній сферах, питання сприяння здійсненню прав людини та основних свобод, питання прогресивного розвитку і кодифікації міжнародного права, робити рекомендації членам Організації та Раді Безпеки з будь-яких подібних питань та справ.

Питання з підтримки міжнародного миру і безпеки передаються на розгляд Асамблеї Радою Безпеки до або після обговорення. Якщо як мінімум 9 з 15 членів Ради Безпеки проголосують за відповідне рішення (включаючи п'ять головних членів – право вето), рішення виноситься на голосування до Асамблеї, де приймається кваліфікованою більшістю.

Генеральна Асамблея розглядає і затверджує бюджет ООН. Вона обирає непостійних членів Ради Безпеки, членів Економічної та Соціальної Ради, утворює допоміжні органи.

За рекомендацією Ради Безпеки Асамблея вирішує питання прийому і виключення з членів ООН, призупинення здійснення прав і привілеїв членів ООН, призначає Генерального секретаря, паралельно з Радою Безпеки обирає членів Міжнародного Суду.

Генеральна Асамблея має сесійний порядок роботи. Чергові сесії скликаються щорічно в третій вівторок вересня і тривають три місяці. Наразі триває чергова 71-а сесія ГА ООН в місті Нью-Йорк, де знаходиться штаб-квартира ООН.

Наступне засідання ГА заплановано на 17 листопада. Його тема: «Роль Організації Об'єднаних Націй у сприянні встановленню нового світового гуманітарного порядку».

Передбачена можливість позачергових – спеціальних сесій. Спеціальні сесії скликаються Генеральним секретарем на вимогу Ради Безпеки або більшості членів Організації.

Генеральна Асамблея має свої правила процедури, затвержені нею в 1947р, які згодом змінювалися. Сесію Асамблеї відкриває голова попередньої сесії або глава відповідної делегації. Перш за все, обираються голова поточної сесії, 17 його заступників, голови семи головних комітетів.

Асамблея затверджує порядок денний сесії. Деякі питання розглядаються безпосередньо на пленарних засіданнях, але більшість питань передаються в головні комітети Асамблеї.

Існує шість головних комітетів Генеральної Асамблеї:

- Перший комітет (Питання роззброєння і міжнародної безпеки)
- Другий комітет (Економічні та фінансові питання)
- Третій комітет (Соціальні, гуманітарні питання і питання культури)
- Четвертий комітет (Спеціальні політичні питання та питання деколонізації)
- П'ятий комітет (Адміністративні та бюджетні питання)
- Шостий комітет (Правові питання)

У кожному з комітетів представлені всі члени Генеральної Асамблеї.

На сесії створюється ще один – Генеральний комітет з голови Асамблеї, його заступників, голів головних комітетів – всього в складі 25 осіб. Він призначений для координації роботи головних комітетів і надання допомоги голові Асамблеї в загальному керівництві роботою сесії.

Обговоривши передані їм питання, головні комітети представляють відповідні пропозиції на затвердження Генеральної Асамблеї, на її пленарне засідання.

З метою здійснення своїх функцій Генеральна Асамблея засновує також спеціальні комітети і комісії як на тимчасовій, так і на постійній основі (Консультативний комітет з адміністративних і бюджетних питань, Комітет по внесках, Спеціальний комітет з питань про хід здійснення Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, Комітет з використання космічного простору в мирних цілях, Спеціальний комітет з операцій з підтримки миру – комітет 33-х, Спеціальний комітет Всесвітньої конференції з роззброєння, Комісія міжнародного права, Комісія по праву міжнародної торгівлі та ін.).

Рішення Генеральної Асамблеї з важливих питань приймаються більшістю в дві третини присутніх і голосуючих членів Асамблеї (голоси тих, хто утримався не враховуються). Такими питаннями є зміна Статуту, рекомендації щодо підтримання міжнародного миру та безпеки, вибори непостійних членів Ради Безпеки, вибори членів Економічної та Соціальної Ради, членів Міжнародного Суду, призначення Генерального секретаря ООН, прийом нових членів і виключення з Організації, питання, які стосуються функціонування системи опіки несамокерованих територій, бюджетні питання.

Інші рішення приймаються простою більшістю присутніх і голосуючих.

Рада Безпеки. Займає особливе місце в системі головних органів ООН. Держави-члени ООН для забезпечення швидких і ефективних дій поклали на Раду Безпеки головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки і досягли згоди в тому, що при виконанні обов'язків, що випливають з цієї відповідальності, Рада Безпеки діє від їх імені (ст. 24 Статуту).

Це означає, що відповідно до Уставу ООН, Рада Безпеки – це єдиний в світі орган, вповноважений приймати рішення щодо застосування збройних мір для протидії викликам міжнародній безпеці. Жодна організація і, тим більше, країна в світі не має права впроваджувати збройні міри та здійснювати дії збройного характеру, без санкції Ради Безпеки, яка чітко сформульована в резолюції Ради Безпеки її рішенням. Адже Рада безпеки є єдиним в світі органом, відповідальним за міжнародний мир та безпеку.

Тут необхідно зазначити, що не завжди окремі країни та організації дотримувалися такої норми. Ми вже зазначали дії НАТО в Югославії, які не були узгоджені з Радою Безпеки ООН. Іншим (але не єдиним) прикладом є дії США в Іраку, коли формальним приводом до вторгнення стала недоведена інформація про начебто присутню на території Іраку зброю масового знищення.

Один з найвідоміших кадрів засідання Ради Безпеки ООН, де представник від США – держсекретар Колін Пауелл з пробіркою доповідає про докази знаходження зброї масового знищення в Іраку.

Додатковою причиною стала боротьба за демократію та повалення диктаторського режиму Саддама Хусейна.

Не зважаючи на висновки декількох експертних комісій ООН в Іраку з цього приводу, згідно з висновками яких, зброї масового знищення на території країни не було, США з союзниками (Великобританією) без відповідного рішення Ради Безпеки здійснили збройну інтервенцію до Іраку.

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Кофі Аннан у вересні 2004 року в інтерв'ю ВВС заявив, що «з нашої точки зору, і з точки зору Статуту ООН війна була незаконною».

Така інформація є абсолютно об'єктивною, тим більше – помилка визнана самими США та Великобританією.

Дані про «уранової угоді», надані США експертам МАГАТЕ, були визнані сфальсифікованими. Після цього консультативна рада при президенті США сама провела повторну перевірку цих відомостей і офіційно оголосила їх «помилковими».

У 2011 році Пауелл публічно виступив із звинуваченнями до ЦРУ щодо надання сфальсифікованої інформації та заявив, що всі питання слід адресувати американським відомствам, які готували підстави для початку війни в Іраку, зізнавшись, що шкодує з приводу тієї ролі, яку зіграв мимоволі, повідомивши помилкову інформацію в ООН, і що це стало чорною плямою на його кар'єрі.

Його інтерв'ю вийшло в газеті The guardian та стало першим з публічних викривальних (разоблачительных) інтерв'ю безпосередніх учасників тих подій.

У 2016 році за тиждень до референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС, розгорівся справжній дипломатичний скандал з приводу війни в Іраку. Передовиці газет говорять самі за себе:

6 липня 2016 в Лондоні опублікована доповідь про участь Великої Британії у військовій кампанії НАТО в Іраку, підготовлена незалежною слідчою комісією під керівництвом колишнього постійного заступника міністра внутрішніх справ країни Джона Чілкота.

Спеціально створений комітет під керівництвом Чілкота займався публічним розслідуванням з червня 2009 року. У липні 2010 року він завершив допит свідків, в числі яких були колишні прем'єр-міністри Тоні Блер і Гордон Браун, британські політики, військові та дипломати, і приступив до аналізу документів.

На розслідування витрачено понад десять мільйонів фунтів стерлінгів. Розслідування велося 7 років, а доклад виявився набагато більш жорсткішим, ніж очікувалося. Передбачалося, що уряд Блера звинуватять лише у використанні недостовірної інформації, однак комісія була більш категорична в визначеннях, фактично звинувативши кабінет міністрів у підриві авторитету ООН і поваленні уряду країни, що не представляла загрози для світової спільноти.

Найсерйознішою претензією до Блера стало нехтування принципами ООН, в той час як військові операції такого масштабу повинні бути обов'язково схвалені всіма членами Ради Безпеки.

Під час публічного виступу в британському Парламенті, голова Лейбористської партії Джеремі Корбін наголосив, що вторгнення до Іраку в було катастрофою і призвело до поширення тероризму по всьому близькосхідному регіону.

«Ця війна була актом військової агресії, ініційованим за хибного приводу. Замість того, щоб забезпечувати безпеку усередині країни і за кордоном, було розпочато конфлікт, який сформував і поширив терористичну активність у всьому близькосхідному регіоні».

Висновок розслідування проголошує, що Британський уряд під керівництвом прем'єра Тоні Блера зробив помилку, почавши вторгнення до Іраку в 2003 році. Рішення про початок війни було прийнято на підставі помилкових розвідданих і оцінок, без підтримки більшості членів Ради Безпеки ООН і призвело до тяжких наслідків, які відчуваються і сьогодні.

9 липня 2016, заступник колишнього прем'єр-міністра Великобританії Тоні Блера, Джон Прескотт, в своїй авторській колонці в газеті «Сандей Міррор» опублікував звернення до британського народу, в якому попросив вибачення у родин британських солдатів, які загинули під час вторгнення союзників в Ірак і звинуватив свого начальника Тоні Блера в «особливих відносинах» його кабінету з США і президентом Джорджем Бушем молодшим, які поставили Великобританію в залежне становище.

Також Прескотт зауважив, що в результаті вторгнення в Ірак там загинуло 175 000 мирних жителів:

«A day doesn't go by when I don't think of the decision we made to go to war. Of the British troops who gave their lives or suffered injuries for their country.

Of the 175,000 civilians who died from the Pandora's Box we opened by removing Saddam Hussein.

I will live with the decision of going to war and its catastrophic consequences for the rest of my life.

In 2004, the UN Secretary-General Kofi Annan said that as regime change was the prime aim of the Iraq War, it was illegal.

With great sadness and anger, I now believe him to be right.»

«Не проходить і дня, щоб я не думав про рішення взяти участь [в цій] війні, про британських солдатів, які віддали життя за Батьківщину або стали каліками, про 175 000 мирних жителів, які загинули від того, що ми скинули Саддама Хусейна, відкривши цей ящик Пандори».

Також було опубліковано особисту дипломатичну ноту Тоні Блера до Буша, в якій він завіряє американського президента в своїй лояльності, але зауважує, що Ірак – це не Косово і не Афганістан, і, навіть, не війни в Перській затоці.

«Диктатора» Хусейна публічно стратили, а доказів існування ядерної програми в Іраку знайдено так і не було.

Після оприлюднення результатів розслідування, з офіційною заявою виступили депутати іракського парламенту, які проголосили намір вимагати від уряду Іраку подати позов проти Великобританії і інших країн, які брали участь у військовому вторгненні в Ірак в 2003 році.

Тож, напевно, далі буде. Спостерігаємо за міжнародними подіями.

На відміну від Генеральної Асамблеї, що включає всіх членів Організації, Рада Безпеки має обмежений склад. Кількість його членів фіксується в Статуті ООН (ст. 23), внаслідок чого для зміни чисельного складу Ради необхідно внесення поправок до Статуту.

Рада Безпеки складається з 15 держав-членів (до 1965р. – з 11 членів), при цьому є постійні (головні) і непостійні члени.

Постійними членами Ради, згідно зі ст. 23 Статуту, є п'ять держав: Російська Федерація (як правонаступник Радянського Союзу), Сполучені Штати Америки, Великобританія, Франція і Китай.

Генеральна Асамблея обирає десять інших держав-членів ООН в якості непостійних членів Ради Безпеки (до розширення складу було шість непостійних членів). Ці члени обираються на дворічний термін.

Місця непостійних членів розподіляються наступним чином: від Африки і Азії - 5 членів, від Східної Європи - 1, від Латинської Америки - 2, від Західної Європи та інших держав (Канада, Австралія, Нова Зеландія) - 2.

Функції Ради Безпеки обумовлені її роллю в забезпеченні міжнародного миру та безпеки.

Рада Безпеки уповноважена розслідувати будь-який спір або будь-яку ситуацію, яка може призвести до міжнародних суперечок або викликати спір, для визначення того, чи не може продовження цієї суперечки або ситуації загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки.

Рада Безпеки визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії і робить рекомендації або вирішує, яких заходів слід вжити для підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки.

Механізм прийняття рішення наступний:

Рада Безпеки визначає, згідно зі ст. 41 Статуту, які заходи, не пов'язані з використанням збройних сил, повинні застосовуватися для здійснення її рішень, а також вимагати від членів ООН застосування цих заходів, до яких відносяться повна або часткова перерва економічних відносин, залізничних, морських, повітряних, поштових, телеграфних, радіо або інших засобів сполучення, а також розрив дипломатичних відносин.

Відповідно до ст. 25 Статуту члени ООН взяли на себе зобов'язання підкорятися рішенням Ради Безпеки і виконувати їх неухильно.

Якщо Рада Безпеки вважатиме, що перераховані в ст. 41 заходи є недостатніми для виконання його рішень, вона уповноважується (ст. 42) вживати такі дії повітряними, морськими або сухопутними силами, які виявляться необхідними для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки. Такі дії можуть включати демонстрацію, блокаду та інші операції повітряних, морських або сухопутних сил членів ООН.

З цією метою Рада Безпеки має право формування і застосування збройних сил Організації Об'єднаних Націй для підтримки міжнародного миру і безпеки. Треба розуміти, що ООН звісно не має власну армію. Відповідно до ст. 43

Статуту всі члени ООН зобов'язані надавати на вимогу Ради Безпеки на встановлений період необхідні національні збройні сили в її розпорядження, а також іншу необхідну допомогу. Надання збройних сил має здійснюватися на підставі окремих угод між Радою Безпеки і відповідними державами. Угоди фіксують чисельність і рід військ, їх дислокацію, характер наданих засобів обслуговування.

Кожен член Ради Безпеки має один голос. Рішення Ради Безпеки з процедурних питань вважаються прийнятими, коли за них подані голоси дев'яти членів Ради, включаючи співпадаючі голоси всіх постійних членів Ради.

У тому випадку, якщо хоча б один з постійних членів Ради голосує проти, рішення не приймається. Таке виняткове право постійних членів Ради називається правом вето.

На черговому засіданні 71-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, що відбулося 7 листопада, обговорювалося питання реформи Ради безпеки. Були заслухані доповіді представників понад 50 країн, які виявили істотні відмінності в поглядах різних країн на ряд ключових питань, що стосуються подальшого функціонування Радбезу, в тому числі щодо права «вето» постійних членів Ради Безпеки.

У той час як деякі країни виступили проти використання подібного права при обговоренні питань в Раді Безпеки ООН (Франція), Росія і США висловилися за збереження існуючого положення статуту, що дозволяє постійним членам блокувати прийняття певних рішень. Тож наразі все залишається без змін.

Заходи ООН з забезпечення міжнародного миру та безпеки за рішенням Ради Безпеки:

1. Превентивна дипломатія. Дії, спрямовані на попередження виникнення суперечок між сторонами, недопущення переростання суперечок в конфлікти і обмеження масштабності конфліктів після їх виникнення.

2. Миротворення. Дії, спрямовані на те, щоб схилити ворогуючі сторони до угоди за допомогою мирних засобів.

3. Підтримання миру. Забезпечення присутності ООН в конкретному регіоні, яке пов'язане з розгортанням військового / поліцейського та цивільного персоналу ООН.

4. Миробудівництво в конфліктний період. Дії, спрямовані на запобігання спалаху насильства між країнами і народами після ліквідації конфлікту або конфліктної ситуації.

Економічна і соціальна рада (ЕКОСОР).

Створена для здійснення міжнародного співробітництва в економічній та соціальній сферах під керівництвом Генеральної Асамблеї.

ЕКОСОР складається з 54 держав-членів ООН, які обираються Генеральною Асамблеєю терміном на три роки, причому щорічно переобирається одна третина складу.

Основні завдання Економічної і Соціальної Ради випливають з положень ст. 55 Статуту ООН, згідно з якими ООН сприяє підвищенню рівня життя, повної зайнятості населення, економічному та соціальному прогресу, а також в сфері охорони здоров'я, культури і освіти; загальній повазі і дотриманню прав людини і основних свобод для всіх.

Винятково важливим повноваженням ЕКОСОР відповідно до ст. 63 Статуту є координація діяльності спеціалізованих установ ООН: ЮНЕСКО, МОП, ВООЗ, МВФ та інші. У відповідності з особливими угодами зі спеціалізованими установами ЕКОСОР опосередковує їх зв'язок з ООН.

Координація діяльності спеціалізованих установ здійснюється ЕКОСОР шляхом проведення консультацій з ними і надання їм рекомендацій.

ЕКОСОР, згідно зі ст. 62 Статуту ООН, уповноважена робити дослідження і складати доповіді з міжнародних економічних і соціальних питань, а також в галузі культури, освіти, охорони здоров'я, поваги прав людини і робити з будь-якого з цих питань рекомендації членам ООН, Генеральної Асамблеї та спеціалізованим установам.

Органами ЕКОСОР є:

- три сесійних комітети (економічний, соціальний, координаційний);
- 6 постійних комітетів (з технічної допомоги, по неурядовим організаціям, з промислового розвитку, по житловому будівництву, по плануванню, по використанню в цілях розвитку досягнень науки і техніки);
- функціональні комісії (з народонаселення, з прав людини, з прав жінок, з наркотичних засобів).

При ЕКОСОП мають консультативний статус більше 600 неурядових організацій.

Рада з питань опіки. Відповідно до Статуту Рада з питань опіки здійснювала функції ООН по відношенню до територій, які охоплювалися міжнародною системою опіки. Рада зіграла певну роль у спостереженні за тим, як держави, під опікою яких перебували такі території, сприяли політичному, економічному та соціальному розвитку в напрямку до самоврядування і незалежності.

У 1994 Рада Безпеки прийняла рішення про припинення Угоди про опіку ООН щодо останньої з початкових 11 підопічних територій – Тихоокеанських островів Палау, керованих США.

Палау набули незалежності та прийняті в ООН як незалежна держава. Тепер Рада збирається тільки в міру необхідності.

Міжнародний Суд. Це головний судовий орган ООН, який діє відповідно до Статуту ООН і Статуту Міжнародного Суду.

До його складу входять 15 суддів, які обираються Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки.

Компетенція Суду включає в себе вирішення спорів між державами, які взяли на себе зобов'язання виконувати його рішення по конкретних справах, і розробку консультативних висновків з юридичних питань (див. § 2 гл. 10).

Кворум утворює присутність 9 суддів.

Стороною у справі може бути тільки держави. Фізичні та юридичні особи звертатися в Суд не мають права.

Юрисдикція Суду факультативна – Суд має право розглядати конкретні спори за участю тієї чи іншої держави тільки за її згоди. Однак держави можуть визнати для себе обов'язковою юрисдикцію Суду.

Місцеперебування – Гаага. Але Суд засідає і в інших місцях. Голова і Секретар повинні проживати в місці перебування Суду.

З часу створення Суду в 1946р. держави представили на його розгляд близько 100 суперечок, міжнародні організації звернулися з приводу близько 50 консультативних висновків.

Територіальна суперечка між Україною і Румунією – судовий процес, який розглядався в Міжнародному суді ООН з 2004 по 2009 рік. 16 вересня 2004 року Румунія внесла позов проти України, з приводу делімітації морських кордонів виключної економічної зони і континентального шельфу в Чорному морі.

3 лютого 2009 року суд оголосив рішення, яке встановлює морські кордони між державами і визначає виключні економічні зони Румунії та України. При цьому обидві сторони висловили задоволення рішенням і заявили про перемогу в суперечці.

У 2002 році Кабінет Міністрів України затвердив програму господарської діяльності на острові Зміїний до 2006 року. В рамках програми острів був переданий Кілійському району Одеської області, а також частково демілітаризований, пройшли заходи з благоустрою. На Зміїному були відкриті пошта, філія банку «Райффайзенбанк аваль», ретранслятор мобільного зв'язку. Починаючи з 2003 на острові постійно працюють вчені Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

16 вересня 2004 року Румунія подала меморандум до Міжнародного суду ООН з питанням, чи вважати острів Зміїний островом чи скелею. Справа в тому, що за міжнародним правом, територіальне море та виключна економічна зона держави відраховується від крайньої точки суходолу країни. Тож визначення Зміїного сушею або скелею має безпосереднє значення на встановлення державної території і суверенітету країн по відношенню до Чорного моря та багатих запасів його континентального шельфу.

19 травня 2006 року Україна подала контрмеморандум, а на початку 2007 року розташувала на острові жилий комплекс, який отримав офіційний статус селища (селище Біле) в складі Кілійського району. Цей крок викликав протест у румунської сторони.

2 вересня 2008 року Міжнародний суд ООН в Гаазі почав процес по суті.

3 лютого 2009 року Міжнародний суд виніс рішення у справі про делімітацію кордонів. Суд не погодився з вимогами жодної зі сторін і самостійно визначив кордон виняткових економічних зон України і Румунії.

Нова лінія враховує невелику територію навколо острова Зміїний розміром 12 морських миль, а потім проходить між берегом Румунії протяжністю 248 кілометрів і українським узбережжям довжиною 705 кілометрів. Суд визнав Зміїний островом, але вказав, що він не повинен враховуватися на користь України при визначенні її виключної економічної зони і розділі континентального шельфу.

Тож, по суті, Україна отримала лише острів, а природні запаси континентального шельфу Чорного моря отримала Румунія.

Секретаріат ООН. Головне завдання Секретаріату полягає в забезпеченні нормального функціонування всього механізму Організації.

Секретаріат складається з Генерального секретаря та такого персоналу, який може знадобитися для Організації (ст. 97 Статуту). Загальна чисельність співробітників Секретаріату досягає 16 тис. Співробітники Секретаріату визнаються міжнародними посадовими особами.

Відповідно до Статуту, Генеральний секретар є «головною адміністративною посадовою особою Організації».

Сьогодні пост Генсека ООН займає Пан Гі Мун з Республіки Корея.

Зайшов на пост 1 січня 2007 року, був переобраний на наступний термін. Завершує повноваження 31 грудня 2016.

Новим Генсеком ООН з 1.01.2017 сесією ГА, що діє зараз, вже обраний представник Португалії **Антоніу Мануел де Олівейра Гутерреш**.

Повноваження Генерального секретаря є головним чином виконавчо-розпорядчими та пов'язані з реалізацією рішень Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки та інших органів ООН, а також з обслуговуванням їх діяльності.

Разом з тим йому надано право доводити до відома Ради Безпеки будь-які питання, які, на його думку, можуть загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки.

Він присутній на засіданнях Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, інших органів ООН, а також бере участь в роботі різних міжнародних конференцій і нарад.

Генеральний секретар ООН призначається Генеральною Асамблеєю за рекомендацією Ради Безпеки терміном на 5 років. Може бути переобраний на наступний термін, але лише раз.

Призначає своїх заступників та інших посадових осіб Секретаріату, які очолюють різні управління, департаменти і бюро. У числі основних підрозділів Секретаріату – департамент з політичних питань і справ Ради Безпеки, департамент з економічних і соціальних питань, управління з правових питань, управління з обслуговування конференцій.

Статут ООН особливо обумовлює, що при підборі персоналу повинні враховуватися компетентність, сумлінність і географічне представництво. Тобто, до роботи в Секретаріаті повинні залучатися громадяни різних країн-членів ООН.

Ще одну важливу ланку в організаційній структурі ООН займають спеціалізовані установи: самостійні міжнародні організації, створені на основі міжнародних договорів з ООН, що мають широку міжнародну відповідальність у сферах: економічній, соціальній, культури, освіти, охорони здоров'я та інших подібних сферах і пов'язані з ООН за допомогою ЕКОСОП спеціальними міжнародними угодами.

У правовому статусі для спеціалізованих установ ООН характерні такі риси: 1) договірна основа діяльності; 2) широка міжнародна відповідальність, визначена в Статуті ООН; 3) спеціалізований характер діяльності в соціально-економічній і гуманітарній сферах; 4)

наявність зв'язку з ООН. Цей комплекс правових факторів зумовлює виділення спеціалізованих установ ООН в особливу групу міжнародних організацій.

Ці міжнародні організації за сферою діяльності можуть бути поділені на три групи. Першу утворюють спеціалізовані установи ООН економічного характеру, тобто ті, які функціонують у сфері міжнародної торгівлі, фінансів, транспорту і зв'язку. До них належать: Міжнародний банк реконструкції й розвитку; Міжнародний валютний фонд; Міжнародна фінансова корпорація; Міжнародна асоціація розвитку (МАР); Міжнародне агентство з інвестиційних гарантій (МАІГ); Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів (МЦВІС); Продовольча й сільськогосподарська організація (ФАО); Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСГР); Міжнародна морська організація (ІМО); Організація міжнародної цивільної авіації (ІКАО); Всесвітній поштовий союз (ВПС); Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ); Всесвітня метеорологічна організація (ВМО); Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО).

У другу групу входять спеціалізовані установи ООН соціального характеру - Міжнародна організація праці і Всесвітня організація охорони здоров'я.

Третю групу спеціалізованих установ утворюють організації культурно-гуманітарної спрямованості: Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Всесвітня організація з туризму.

Розглянемо організаційно-правовий механізм діяльності деяких спеціалізованих установ ООН.

Міжнародний банк реконструкції й розвитку створений 27 грудня 1945 р., коли 28 держав підписали угоду, розроблену на Конференції Об'єднаних Націй з валютно-фінансових питань, що відбулася в Бреттон-Вудсі (США) в 1944 р.

Членами МБРР можуть бути тільки члени Міжнародного валютного фонду. За станом на 1 травня 2009 р. членами МБРР були 185 держав, у тому числі Україна.

Цілі МБРР: сприяти реконструкції і розвитку територій держав-членів шляхом заохочення капіталовкладень для виробничих цілей (у таких галузях, як сільське господарство й розвиток сільських районів, енергетика, шосейні дороги й залізниці, порти, електрозв'язок, освіта, охорона здоров'я, планування сім'ї й харчування); заохочувати приватні іноземні капіталовкладення й у випадку труднощів отримання приватного капіталу доповнювати його наданням позик для цілей виробництва; сприяти довгостроковому збалансованому зростанню міжнародної торгівлі та підтримці рівноваги платіжних балансів держав-членів.

МБРР фінансує кредитні операції головним чином зі своїх позикових коштів, які Банк одержує на світових ринках, а також нерозподіленого прибутку й за рахунок платежів на погашення наданих позик. Позики надаються державам - членам МБРР, їх політико-територіальним одиницям і приватним комерційним структурам на їх території. Крім надання позик, Банк здійснює широкий спектр послуг із технічної допомоги. Відсоток за позиками встановлюється відповідно до вартості кредитів, одержуваних МБРР на міжнародних ринках капіталів. Держави - одержувачі позик зобов'язані виконувати рекомендації Банку, надавати йому звіти про використання позик і необхідну інформацію.

До структури МБРР входять Рада керуючих (вищий орган), директори-виконавці (виконавчий орган), комітети. Робоча мова - англійська. Очолює МБРР Президент, якого обирають директори-виконавці строком на п'ять років. Місцезнаходження МБРР - Вашингтон (США), також є відділення в Парижі й Токіо..

Слід зазначити, що МБРР є ключовим інститутом групи Світового банку, у який також входять МФК, МАР, МЦВІС і МАІГ. Метою Світового банку є заохочення економічного й соціального розвитку менш розвинених членів ООН за допомогою надання їм фінансової й консультативної допомоги та сприяння у підготовці кадрів. Структурні підрозділи Світового банку є самостійними юридичними особами, що, однак, працюють на одну мету й під керівництвом однієї адміністративної системи.

Міжнародний валютний фонд діє на основі угоди, розробленої паралельно з Угодою про МБРР на Бреттон-Вудській конференції 1944 р. МВФ почав функціонувати з 27 грудня 1945 р., коли угода про його створення набула чинності.

МВФ має такі цілі: координування валютно-фінансової політики держав-членів і надання їм позик (коротко -, середньо - і частково довгострокових) для врегулювання платіжних балансів і підтримки валютних курсів. Фонд також прагне сприяти міжнародному співробітництву у валютній галузі й розширенню торгівлі.

Фонд має у розпорядженні пул (від англ. pool - спільний котел) фінансових засобів, що надаються державам-членам для виконання програми ліквідації дефіциту платіжного балансу тимчасово й на певних умовах.

Структурно МВФ складається з Ради керуючих (вищого органу), Виконавчої ради у складі директора-розпорядника й 24 виконавчих директорів, Секретаріату. Директор-розпорядник є головною посадовою особою Фонду. У МВФ, як і в МБРР, рішення приймаються на основі системи зважених голосів. Кожній державі - члену Фонду й Банку належить кількість голосів, пропорційна її внеску у фінансові ресурси цих спеціалізованих установ ООН, що в остаточному підсумку відображає її частку у світовій економіці. Робоча мова МВФ - англійська. Місцезнаходження штаб-квартири МВФ - Вашингтон (США), відділень - Париж і Женева.

Міжнародна організація праці була створена в 1919 р. за Версальським договором як автономна установа, пов'язана з Лігою Націй. Угода про встановлення зв'язку між МОП і ООН була затверджена 14 грудня 1946 р. Таким чином, МОП є першою спеціалізованою установою, пов'язаною з Організацією Об'єднаних Націй. На 1 травня 2009 р. до МОП входило 182 держави. Україна є членом МОП з 1954 р. Поряд з урядами у МОП представлені працівники в особі профспілок і роботодавці (підприємці).

Цілі МОП: сприяти забезпеченню соціальної справедливості для всіх трудівників; розробляти міжнародну політику і програми, спрямовані на поліпшення умов праці й життя; встановлювати міжнародні трудові стандарти, покликані слугувати керівними принципами для національної влади при проведенні відповідної політики; здійснювати широку програму технічного співробітництва з метою надання допомоги урядам в ефективному проведенні такої політики на практиці; здійснювати професійну підготовку і навчання, вести дослідницьку роботу з метою сприяння успіху цих зусиль.

Один із найбільш важливих напрямків діяльності МОП - розробка та прийняття конвенцій і рекомендацій. За час існування МОП прийняла більше 180 конвенцій (Конвенція 2007 р. про працю в рибальському секторі - 188-ма за рахунком і остання станом на 1 січня 2010 р.) та близько 200 рекомендацій. У цих документах встановлюються міжнародні стандарти у сфері праці, трудового найму та професійної підготовки, умов праці, соціального забезпечення, техніки безпеки й охорони праці. Україна ратифікувала більше 50 конвенцій МОП.

Іншим важливим напрямом діяльності МОП є надання консультацій експертами й технічної допомоги з питань, пов'язаних з політикою праці й соціальною політикою.

У структуру МОП входять Міжнародна конференція праці (вищий орган); Адміністративна рада; Міжнародне бюро праці (МБП), що є секретаріатом МОП. Робочі мови МОП - англійська, іспанська і французька. Місцезнаходження МОП - Женева.

З 1 червня 1996 р. у Києві працює відділення МОП. Аналогічні відділення також функціонують у столицях інших держав-членів.

Існують дві міжнародні організації, чия діяльність має досить спеціалізований характер, але до складу спеціалізованих установ ООН вони не входять. Це Міжнародне агентство з атомної енергії (МАТАТЕ) і Генеральна угода про тарифи і торгівлю (ГАТТ).

Міжнародне агентство з атомної енергії - автономна міжурядова організація, створена під егідою ООН. Статут МАТАТЕ був прийнятий 26 жовтня 1956 р. і набув чинності 29 липня 1957 р.

МАТАТЕ є єдиною універсальною міжнародною організацією з мирного використання атомної енергії. За станом на 1 травня 2009 р. членами Агентства були 146 держав.

Відповідно до Статуту МАТАТЕ цілі Агентства такі: досягнення більш швидкого й широкого використання атомної енергії для підтримки миру, здоров'я й добробуту в усьому світі; забезпечення, наскільки це можливо, щоб допомога, яка ним надається, або на його вимогу, чи під його наглядом або контролем, не була використана таким чином, щоб сприяти будь-якій військовій меті.

МАТАТЕ заохочує і спрямовує розвиток і використання атомної енергії в мирних цілях, установлює норми ядерної безпеки, надає допомогу державам-членам шляхом технічного співробітництва та сприяє обміну науково-технічною інформацією про ядерну енергію.

У рамках МАТАТЕ склалася різнобічна й ефективна система контролю (гарантій) з метою недопущення використання ядерних матеріалів і обладнання, призначених для мирних видів діяльності, на військові потреби. Цей контроль на місцях здійснюють інспектори МАТАТЕ. Неядерні держави, що беруть участь у Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р., повинні укласти угоду з Агентством про контроль над мирною ядерною діяльністю цих держав. Україна після приєднання в 1994 р. до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї уклала таку угоду з МАТАТЕ. Більше 900 ядерних установок в усьому світі перебувають під контролем Агентства. Такі ядерні держави, як Велика Британія, Китай, Росія, США і Франція, в добровільному порядку поставили під контроль МАТАТЕ деякі мирні ядерні установки.

МАТАТЕ складається з Генеральної конференції (вищий орган), Ради керуючих (виконавчий орган), Науково-консультативного комітету й Секретаріату. Місцезнаходження центральних установ МАТАТЕ - Відень (Австрія).

Генеральна угода про тарифи і торгівлю є багатосторонньою угодою, основу якої становить звід правових норм, що регламентують торговельні відносини між державами-учасниками, а також міжнародною організацією для проведення переговорів і консультацій з торговельних питань. Угода була підписана в Женеві 30 жовтня 1947 р. і набула чинності 1 січня 1948 р.

На 1 січня 1995 р. повноправними членами ГАТТ були 128 держав; ще більша кількість держав брало участь у різних формах співробітництва з ГАТТ. У 1995 р. ГАТТ перейменовано у Світову організацію торгівлі (СОТ).

Головна мета ГАТТ - це лібералізація світової торгівлі й постановка її на стабільну основу, сприяння цим економічному зростанню й розвитку, підвищенню добробуту народів світу.

Основні принципи ГАТТ зводяться до того, що торгівля має вестися на недискримінаційній основі (принцип "нації найбільшого сприяння"); вітчизняна індустрія повинна захищатися тільки за допомогою митних тарифів, а не кількісних обмежень та інших заходів; тарифи повинні скорочуватися на основі багатосторонніх переговорів і не можуть підвищуватися згодом; держави-учасниці повинні консультиватися між собою з метою вирішення торговельних проблем.

До 1963 р. основним питанням у діяльності ГАТТ було зниження митних тарифів. У результаті п'яти раундів переговорів були погоджені взаємні поступки учасників зі зниження митних тарифів і заходи щодо зниження й регулювання нетарифних торговельних бар'єрів. У 1964-1967 р. був проведений 6-й раунд переговорів (Кеннеді-раунд). У вересні 1973 р. у Токіо держави - учасниці ГАТТ прийняли декларацію, що проголосила початок 7-го раунду переговорів (Токіо-раунду). У 1986 р. у м. Пунта-Дель-Есте (Уругвай) був розпочатий Уругвайський раунд багатосторонніх торговельних переговорів у рамках ГАТТ, який завершився в 1994 р. підписанням угоди про створення на базі ГАТТ з 1 січня 1995 р. нової міжнародної організації - Світової організації торгівлі (СОТ).

Вищим органом ГАТТ була Сесія договірних сторін (держав-учасниць), що проходила щорічно. Рішення ГАТТ зазвичай приймалися на основі консенсусу. Якщо проводилось голосування, кожна сторона мала один голос. У період між сесіями діяла Рада представників - оперативний керівний орган ГАТТ. Місцезнаходження Секретаріату ГАТТ - Женева.

У зв'язку зі створенням СОТ на базі ГАТТ структура нової організації зазнала певних змін відповідно до Угоди про створення СОТ 1994 р

Висновки: сьогодні ми ознайомилися із інститутом міжнародних універсальних організацій як різновиду організацій, особливостями їх створення та принципами діяльності в контексті питання класифікації та типів організацій. Ми розглянули і розібрали на реальних прикладах практику врегулювання міжнародних питань та спорів в рамках міжнародних організацій, а також процедуру прийняття рішень та виконання зобов'язань держав-членів з приводу прийнятих рішень.

Підводячи висновки сьогоднішньої лекції, необхідно зауважити, що міжнародні універсальні організації відіграють визначну роль у глобальних процесах на найвищому рівні в найрізноманітніших сферах: політичній, економічній, соціальній, культурній, фінансовій тощо.

За сучасних умов, фахівцю з менеджменту вже недостатньо бути обізнаним лише в сфері корпоративної комерційної діяльності та добре орієнтуватися в загальноекономічних питаннях. Зважаючи на зовнішні умови та чинники, ефективний менеджер повинен вміти аналізувати та прогнозувати розвиток політичних, економічних подій різного масштабу та виробляти якісну стратегію розвитку підприємства за умов зовнішнього середовища, що стрімко змінюється.

Дякую за увагу!